

Особливості судово-економічної експертизи операцій на балансуєчому ринку електричної енергії та їх роль у формуванні технологічних витрат

Ігор Гриненко

кандидат економічних наук, судовий експерт, Науково-дослідний центр судової експертизи у сфері інформаційних технологій та інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0013-2244>, e-mail: hrynenkoigor@gmail.com

Юлія Гриненко

доктор філософії, судовий експерт, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5928-1615>, e-mail: julia_grinenko@ukr.net

Досліджено особливості судово-економічної експертизи операцій на балансуєчому ринку електричної енергії та обґрунтовано їх роль у формуванні технологічних витрат.

Ключові слова: *судово-економічна експертиза; балансуєчий ринок; небаланси; електрична енергія; технологічні витрати.*

Forensic Economic Examination of Balancing Electricity Market Operations and their Role in Technological Losses Formation

Ihor Hrynenko, Yuliia Hrynenko

The features of forensic economic examination of operations in the balancing electricity market are studied and their role in the formation of technological losses is substantiated.

Keywords: *forensic economic examination; balancing market; imbalances; electricity; technological losses.*

Реформування ринку електричної енергії в Україні та впровадження нової моделі його функціонування зумовили суттєве ускладнення господарських відносин між учасниками ринку. В умовах функціонування багаторівневої структури ринку, що містить ринок двосторонніх договорів, ринок «на добу наперед», внутрішньодобовий і балансуєчий ринки, особливої актуальності набувають питання проведення судово-економічної експертизи відповідних господарських операцій [1].

Найбільш складним сегментом ринку електричної енергії, з позицій експертного дослідження, є балансуєчий ринок, функціонування якого пов'язане з урегулюванням небалансів електричної енергії. Особливості формування обсягів і вартості електричної енергії на цьому ринку, а також наявність значної кількості коригувань обумовлюють необхідність застосування спеціальних підходів у процесі судово-економічної експертизи.

Метою цих тез є визначення особливостей судово-економічної експертизи операцій на балансуєчому ринку електричної енергії

та обґрунтування їх ролі у формуванні технологічних витрат.

Балансуєчий ринок електричної енергії функціонує з метою забезпечення балансу між виробництвом і споживанням електричної енергії в реальному часі [2]. На відміну від інших сегментів ринку, господарські операції на балансуєчому ринку виникають не на підставі попередньо укладених договорів, а як результат відхилення фактичних обсягів електричної енергії від запланованих.

Такі відхилення визначаються як небаланси електричної енергії, які є різницею між фактичними та прогнозованими обсягами споживання або відпуску електричної енергії. Вартість небалансів формується за спеціальними цінами, що визначаються відповідно до нормативно встановлених алгоритмів, і може суттєво відрізнятися від цін на інших сегментах ринку.

З огляду на зазначене, балансуєчий ринок є специфічним об'єктом судово-економічної експертизи, оскільки потребує дослідження не лише господарських операцій у їх класичному розумінні, а й складних розрахункових

процесів, що становлять основу формування фінансових результатів.

Балансуючий ринок електричної енергії функціонує відповідно до вимог законодавства, зокрема Закону України «Про ринок електричної енергії» [1], а також нормативно-правових актів, прийнятих Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Одним з основних елементів нормативного забезпечення є постанова НКРЕКП від 29.03.2019 р. № 450, якою затверджено форми звітності з моніторингу для учасників ринку електричної енергії та інструкції щодо їх заповнення [3].

Зазначена постанова має важливе значення для судово-економічної експертизи, оскільки визначає систему збирання й узагальнення інформації про обсяги купівлі-продажу електричної енергії. Зокрема, форма № 9-НКРЕКП-моніторинг-розподіл (місячна) «Звіт про обсяги купівлі-продажу електричної енергії» дає змогу отримати узагальнені показники за звітний місяць, що характеризують фактичні обсяги придбання електричної енергії суб'єктом господарювання. У межах судово-економічної експертизи цими даними послуговуються для зіставлення з показниками інших джерел інформації, зокрема даними комерційного обліку й первинними документами [3].

Судово-економічна експертиза операцій на балансуючому ринку характеризується низкою особливостей, які відрізняють її від дослідження операцій на інших сегментах ринку електричної енергії.

По-перше, предметом експертного дослідження є не лише первинні документи, а й розрахункові показники, сформовані відповідно до алгоритмів, визначених нормативно-правовими актами. До таких показників належать обсяги небалансів, ціни небалансів, результати їх урегулювання, а також фінансові розрахунки між учасниками ринку.

По-друге, особливістю є наявність значної кількості коригувань, які можуть здійснюватися після завершення розрахункового періоду. Це означає, що первинні документи не завжди відображають остаточні показни-

ки, що ускладнює процес експертного дослідження та потребує аналізу динаміки змін відповідних показників.

По-третє, суттєвою є проблема узгодження даних різних джерел інформації. У процесі експертизи необхідно зіставляти дані комерційного обліку електричної енергії, результати розрахунків небалансів, первинні документи й дані бухгалтерського обліку, зокрема, з даними форми р. № 9-НКРЕКП [3]. Наявність розбіжностей між цими джерелами може бути обумовлена як особливостями функціонування ринку, так і помилками або порушеннями у веденні обліку.

Отже, проведення судово-економічної експертизи операцій на балансуючому ринку потребує комплексного підходу, що містить аналіз нормативної бази, розрахункових алгоритмів, первинних документів і даних обліку.

Технологічні витрати електричної енергії виникають у процесі її передачі та розподілу і є об'єктивним складником діяльності оператора системи розподілу. Порядок формування таких витрат визначається нормативними актами НКРЕКП, які передбачають включення витрат на придбання електричної енергії для компенсації технологічних утрат до структури тарифу [4].

Водночас фактичні обсяги технологічних витрат не завжди можна точно спрогнозувати, що призводить до виникнення небалансів електричної енергії. У цьому контексті операції на балансуючому ринку виконують функцію коригування обсягів електричної енергії, необхідних для покриття таких витрат.

Отже, витрати, пов'язані з урегулюванням небалансів, доцільно розглядати як складник загальних витрат на забезпечення технологічних потреб оператора системи розподілу. Такий підхід має важливе значення для судово-економічної експертизи, оскільки дає змогу забезпечити більш об'єктивну оцінку господарських операцій та уникнути їх помилкового трактування.

Розвиток ринку електричної енергії в Україні й ускладнення його структури зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення підходів до проведення судово-економічної експертизи (зокрема, у частині

дослідження операцій на балансуєчому ринку). Зростання ролі розрахункових показників, автоматизованих алгоритмів і спеціалізованої звітності, сформованої відповідно до вимог регулятора, потребує від експертів адаптації методичних підходів до сучасних умов функціонування ринку. У цьому контексті перспективним є формування комплексної методики судово-економічної

експертизи у сфері електроенергетики, яка враховувала б особливості різних сегментів ринку, механізми формування небалансів і їх взаємозв'язок з технологічними витратами. Запровадження таких підходів сприятиме підвищенню якості експертних досліджень, забезпеченню їх об'єктивності й узгодженості з економічною сутністю процесів, що відбуваються на ринку електричної енергії.

Перелік джерел посилання

1. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13.04.2017 р. № 2019-VIII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2019-19> (дата звернення: 19.04.2026).
2. Кодекс комерційного обліку електричної енергії : затв. постанов. НКРЕКП від 14.03.2018 р. № 311 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0311874-18> (дата звернення: 19.04.2026).
3. Про затвердження форм звітності з моніторингу для учасників ринку електричної енергії та інструкцій щодо їх заповнення : постанова НКРЕКП від 29.03.2019 р. № 450 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0450874-19> (дата звернення: 19.04.2026).
4. Порядок встановлення (формування) тарифів на послуги з розподілу електричної енергії : затв. постанов. НКРЕКП від 05.10.2018 р. № 1175 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1175874-18#Text> (дата звернення: 19.04.2026).